

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 42.

Koosolek 28. septembril 1917 kubermangu lossi Valges saalis, Tallinnas, Toompeal.

Koosolekust võtavad osa 51 nõuniku: H. Raudsepp, Jul. Seljamaa, O. Strandmann, K. Baars, Joh. Kukk, J. M. Ainson, H. Kuusner, Chr. Arro, Aug. Kohver, K. Virma, H. Reiman, K. Saral, J. Koort, P. Johanson, Juh. Januson, T. Laur, J. Sihver, J. Tõnisson, J. Kurvits, K. Grau, J. Lasn, M. Kiirats, H. Kask, K. Ast, H. Kruus, H. Pöhl, A. Birk, M. Martna, Hans Roos, J. Kärner, J. Vilms, A. Ennemuist, Masik, H. Pöogelman, Victor Neggo, J. Raamot, A. Podrätshik, A. Leetsmann, J. Reintam, A. Kurrikoff, J. Ümarik, A. Veiler, K. Parts, R. Jaska, J. Kalm, J. Jaakson, J. Temant, H. Riberg, Max Bock, T. Kuusik, R. Vallner.

Koosolekut juhatab J. Vilms.

Protokolli kirjutab H. Kask.

Päevakord:

1. Toitluse küsimus.
2. Eelparlamendi liikmete valimine.
3. Tervishoiu osakonna juhtnöörid.
4. Saadiku valimine vilja ning loomatoidu kokkuostmise ja muretsemise komisjoni.
5. Jooksvad asjad.

1. Kaebtused toitluskomiteede tegevuse kohta.

(Vaata lisa nr. 1 ja 2).

M. Kiirats kannab ette Maanõukogule sissesaadetud kirjad nr. 322 — Pärnu maakonna komissari poolt ja nr. 311 — Taevere valla Soldatite, Töölise ja Talupoegade Nõukogu poolt — kaebtused kohalike toitluse komiteede tegevuse üle, ja loeb ette Maanõukogu juhatuse poolt järgmise resolutsiooni: „Maanõukogu otsustab: 1) Toitluskomiteede asjaajamist praegusel kujul puudulikuks tunnistades seda Ajutise Valitsuse ees selgitada ja nõuda, et toitluse korraldus viibimata täielikult Ajutise Maanõukogu kätte üle antaks ja uutal alustel reorganiseeritaks. 2) Seisukorra selgitamine, toitluskorralduse reorganiseerimise kava väljatöötamine ja ülevõtmiseks sammude astumine jääb Maavalitsuse hooleks.“

Juhataja J. Vilms loeb ette st.kirja nr. 331, millega Toitluskomitee esimees A. Peet teatab, et toitluse-ministeeriumil midagi selle vastu ei ole, kui toitluskomiteede tegevus Eestimaal Maanõukogu kätte ülevõetud saab. (Vaata lisa nr. 3).

M. Kiiratsi poolt ettekantud kaebtuskirjade peale vastab maanõunik H. Kuusner, kes Pärnu maakonna toitluskomitee esimees on.

Pikemas seletuses näitab Kuusner, et Pärnu maakonna toitluskomitee ei kõne all oleval ega teistel juhtumistel ei ole mitte seadusevastaselt talitanud ja leiab, et need kaebtused mitte küllalt põhjendatud ei ole ja isiklist laadi on.

J. Kukk soovib, et Toitluse komiteede tegevus omavalitsuse kätte võetud saaks, seda põhjendades toitluskomiteede vildaka seisukorraga ja nende mitte küllalt otsustarbekohase tegevusega.

A. Birk toetab Maanõukogu ettepanekut toitluskomiteede tegevuse ülevõtmise asjus.

M. Martna seletab, et toitluskomiteede Maanõukogu kätte ülevõtmine toitluse asja mitte parandada ei suuda, iseäranis selle peale tähelepanekut juhtides, et Maanõukogu vaenlase vägede pealetuleku puhuks ise seesuguse üleskutse avaldanud on, milles just soovitatakse viil ärapeita ehk ärajaotada müügi teel muidugi nende vahel, kellel seks raha on, seega just vaesemat klassi viljast ilma jättes.

M. Kiirats püüab äranäidata, et toitluskomiteed just seks kaasa aitavad, et vilja hind kõrgele kruvitud saab ja teeb järgmise ettepaneku: „Maanõukogu tunnustab tarviliseks: 1) Valla toitluskomiteede tegevust lõpetada ja nende ülesanded valla omavalitsuste kätte anda. 2) Kitsendused toiduainete ühest kohast teise vedamise kohta Kubermangu piirides lõpetada ja väljaveokeelusi ainult terve Kubermangu kohta kindlaks määrata. 3) Väljaveo keelude ja lubade väljaandmist Maavalitsusele ülesandeks teha, kuna sissevedu vabalt sündigu. 4) Põllutööstuse tõstmiseks sammusid astuda. 5) Toiduainete normeerimist uuele alusele seadida.“

H. Kuusner teeb ettepaneku, et Toitluseasjanduse ülevõtmise juures seda silmas peetaks, et vilja monopol elule jääks ja vilja normeerimine sisse seataks.

K. Grau teeb ettepaneku, et toitluse asja normeerimise ümbertöötamine ja maksmapanemine viivitamata täide saadetak.

J. Tõnisson juhib selle peale tähelepanekut, et praegune toitluskomiteede mehhanism väga kalliks maksma tuleb. Kalliks just sellepärast, et demokratis-

muse mõtte tagaajamise sihiks umbusaldus üksiku isiku vastu olemas on ja sellepärast kõik asutused kollektiivselt käima panna tahetakse. Toitluse korralduse oma kätte võtmise juures tuleb seda tähele panna, et sel alal mitte ei katsutaks teatava sotsiaalse voolu poolt eksperimenta toime panna, vaid tuleb ainult selle peale rõhku panna, et rahvast raskest ajast üle viia. Seks on tarvis ühisele tööle kutsuda kõiki, iseäranis neid, kellel kaubanduslised kogemused on. Normeerimine tuleb sisse seada ja vaba kauplemine kõrvaldada. Oleks soovitatav kindla hindadega produktide müümise juures virgutamiseks preemiaid sisse seada, nagu seda Inglismaal tehtakse.

J. Sihver juhib tähelepanemist maata inimeste peale, kes raskemas seisukorras on kui linna töölised, sest et neil maal palgad palju madalamad on, kunas toidu- produktide hinnad niisama kõrged on kui linnas. Toitluskomiteede kaudu on maataameestel raske vilja saada, sest toitluskomitee liikmeteks on mõldrid, kaupmehed ja koha peremehed, kes maataameeste huvid tähelepanemata jätvavad ja vilja sinna toimetavad, kus kõrgemalt maksetud saavad. Tarvis on kõik toitluskomiteed ümbervalida demokraatlisel alusel. Kreisi toitluskomiteed tuleks valida valla toitluskomiteede poolt. Kubermangu toitluskomitee loomiseks tuleks saata Kubermangu linna paar saadikut igast kreisi toitluskomiteest. Tarvis on maal kindlate hindadega müüa ka soola, nahka, rauda, kui vilja hinnad kindlad on. Kaupade hinnad on just sellepärast kõrged, et vabrikud suurtööstuse ettevõtjad, peale selle kui nemad oma taskud juba miljonitega täis täitnud on, itaalia streiki teevad ja enam täie jõuga edasi töötada ei taha. Et toitluse asja korraldada, on tarvilik riigis tööstust korraldada ja sellepärast on vaja tööstuse kontroll sisse seada. Niikaua, kui meil sõjaliinil 17 miljoni inimest seisab, kelle käed meile midagi ei anna, vaid ainult nõuavad, ei ole võimalik toitluse ala paremale järjele seada. Seni kui sõda ei ole lõpetatud, millest demokraatial mingisugust kasu ei ole, ei ole võimalik toitluse asja parandada. Maanõukogu peab Aju-tisele Valitsusele protesti saatma, et tema sõja sedamaid lõpetaks ilma maade võtmiseta ja kontributsioonita rahvaste enesemääramise õiguse nõudmisega.

Sihver teeb enamlaste fraktsiooni nimel järgmise ettepaneku: „Maanõukogu tunnistab, et toitluse küsimuse kibeduse sõja ja üleüldise majanduslise korralduse otsekohene tagajärg on. Sellepärast leiab Maanõukogu: 1) et sõja lõpetamiseks tõsise rahvaliku rahuga tarvis on viibimata sammusid astuda, 2) et korralduse vastu võitlemiseks tingimata tarvis on, et terve valitsusevõim niihästi keskkoahas kui kohtade peal revolutsiooni-

lise demokraatia esituse — töö-, sõjaväelaste ja maatarahva nõukogude — kätte läheks, kes ainukene võim oleks ka toitluseküsimust otstarbekohaselt korraldama.“

A. Kohver juhib tähelepanekut selle peale, et ei ole mitte nii tähtis rõhku panna produktide jaotamise kui nende arvu suurendamise peale.

Chr. Arro vastab neile, kes põllumehi süüdistavad, et nemad vilja varjavad, et kõige parema tahtmise juures ei ole põllumeestel võimalust produktide arvu suurendamiseks, sest puuduvad töötavad käed, hobused, põllutööriistad, masinad, kunstsõnnik jne. Sellepärast on süüdistus ilmaaegne, et põllumeestel vilja palju tagavaraks on. Kui väljaspoolt vilja sisse ei tooda, jäävad meie põllumehed ise ka nälga.

H. Pöogelman loeb eelkõneleja tähendusi väga tähtsaks, sest neist paistab selgesti välja, et toitluse asja halvast seisukorras süüdi just sõda on. Kuid siin sõja vastu rääkida oleks kurtidele kõrvadele asjata, sest peaaegu kõik siinolijad soovivad sõda edasi pidada kuni võidurikka lõpuni, mis välja paistab nende häälkandjatest.

J. Lasn kaebab selle üle, et sõjaväelased hobuste söötmisega rukki oraste väljadel jne. palju kahju teevad toitluse küsimuse lahendamisele ja avaldab soovi, et seesuguste nähtuste kõrvaldamiseks sammusid astutud saaks.

K. Ast lükkab tagasi H. Pöogelmani süüdistuse, nagu tahaks nemad sõda edasi pidada.

Reimann teeb kõigile eelkõnelejatele etteheiteid, et nemad mingisugust reaalist ettepanekut toitlusasja ülevõtmise asjus täna siin teinud ei ole ja teeb järgmise ettepaneku: „1) Silmaspidades, et olemasolevad toitluskomiteed oma sisemise korralduse, nii ka rahva poolt puuduva autoriteedi tõttu toitluseküsimuse otsustamiseks jõuetuks on tunnistatud, teiseks et need organid ajutiselt kuni maa omavalitsuse organide demokraatlisel alusel loomiseni on elule kutsutud — leiab Maanõukogu, et aeg on toitluse asjandust Maavalitsuse kätte võtta. 2) küsimuste selgitamiseks, mis selle ülevõtmise juures tekivad, nii ka edaspidise ajakohase ja tarbekohase toitluse asjanduse põhjused ja tegelikkude juhtnõuude väljatöötamiseks valib Maanõukogu iseäralise komisjoni, kes oma tööd lähematel päevadel ära tehes, tarvilikud kavatsused Maanõukogule läbivaatamiseks ette paneb. 3) ühes sellega annab Maanõukogu Eestimaa kub. ja Põhja-Liivimaa toitluskomiteedele teada, et nemad end toitlusasjanduse üleandmiseks Maavalitsuse kätte ettevalmistaksid, niikaua aga kui üleandmine

ei ole sündinud, täiel hool oma tööd jatkaksid.“

J. Kalm toob ette, et vilja maal ei ole, sest viljakasvatuse abinõud puuduvad, ja teeb ettepaneku, et viljahinnad selle järele kindlaks määrataks, kuidas vili põllumehele omale maksma tuleb.

Kõned lõpetatakse ja asutakse ettepanekute hääletamisele. Enamlaste poolt tehtud ettepanek p. 1-se poolt hääletasid 7, vastu 1. Punkt 2 lükati tagasi.

Eestseisuse ettepaneku punkt 1 võetakse vastu ühel häälel. (Sellega käib sisuliselt kokku ka H. Reimanni poolt tehtud ettepaneku p. 1).

H. Reimanni poolt tehtud ettepaneku p. 2 võetakse vastu ühel häälel.

Sellesama ettepaneku p. 3 võetakse vastu ühel häälel.

H. Reimanni ettepanekule tehakse järgmine täiendus J. Tõnissoni poolt, millega H. Reimann ühineb: „Komisjon on kohustatud oma tööst ühistegeliste korralduste kui ka erakaubandusliste ringkondade esitajaid osa võtma kutsuma.“

Parandus võetakse vastu ühel häälel.

M. Kiiratsi poolt tehtud ettepanek otsustatakse sellekohasesse komisjonisse materjaliks anda.

Otsustatakse komisjoni, mis H. Reimanni poolt tehtud ettepaneku p. 2 põhjal luua tuleb, 9 liiget valida.

Tehakse pooletunniline vaheaeg.

2. Valimised.

Eelparlamendi liikmete valimine otsustatakse edasi lükata 5. oktoobri peale, et siis seda valimist Maapäeva juhatus ja Maavalitsuse liikmete valimisega ühteaegu toimetada.

Otsustatakse kolmanda päevakorra punkti asemele neljas punkt paigutada. Vilja ning loomatoidu kokkustamise ja muretsemise komisjoni valitakse K. Ast.

Toitluse komiteede ülevõtmise komisjonisse (v. päevakorra punkt 1) valitakse: Reintam, Kalm, Tõnisson, Kiirats, Kukk, Roos, Grau, Sihver ja Reimann.

Erakorraliselt võtab sõna J. Jaakson ja palub omale, aja puudust ette tuues, asemikku valida vallamaksu komisjoni.

Läbirääkimistel tuldi otsusele, et tarvilik on nimetatud komisjoni veel juurde valida iga fraktsiooni poolt, kes veel esitatud ei ole, üks liige. Valitakse juurde K. Parts, J. Tõnisson, J. Kurvits ja A. Vallner.

3. Järgmise koosoleku määramine ja käesoleva koosoleku lõpetamine.

Otsustatakse homme koosolekut k. 4 p. l. alata ja kell 7½ kuni k. 9 õ. vaheaeg teha.

Koosolek lõpetatakse k. 9.15 m. õ.

J. Vilms (*allkiri*).

J. Temant (*allkiri*).

H. Kask (*allkiri*).

LISAD.

LISA nr. 1.

М. В. Д.

КОММИССАРЪ

Перновскаго уѣзда.

23/IX 1917. г.

№ 551.

Eestimaa Maapäevale.

Siia juurde lisan 2 ära kirja, ühe protokollidest Tori mõisa vilja rekvirerimise kohta ja teise Uulu mõisa valitseja kaebusest, selle mõisa vilja rekvirerimise pärast, mida Pärnu maakonna Toitluse-Ameti poolt toimetati. Mõlemad rekvirerimise luod iseloomustavad väga ühtlastes joontes praegusi rekvirerimisi, nii vormi, sisu kui ka tagajärgede poolest.

Toitluse komiteede peale vaadatakse rahva seas kui ametlikkude asutuste peale, mida nad oma sündimiste poolest ka tõesti on. Toitluste komiteedesse lasti ennast heade palga lootuste pärast valida. Kui viimane asjalugu pettumust tõi, kukkus kohe asja vastu huvi. Selle tõttu ei ole meil siamaani peaaegu ükski valla Toitluse Komitee toitluse asjus ennast liigutanud. Sel põhjusel ei ole meie maakonna Komiteed, heade tööjõudude peale vaatamata, palju rahuloldavat ära suutnud teha. Maakonna Toitluse-Amet ilma valla Komitee abita on ilma aluspinnata ja nõrk omas tegevuses. Et siiski rahva silmis mitte jõuetust ülesnäidata ja autoriteeti kaotada, on maakonna Toitluse-Amet küllalt sunnitud olnud taktita talitama. Nii ei ole kohtade peal rekvirerimist oludega kokkukõllasse viidud: viljatagavarade kui ka uue saagi kohta ei ole üksikutes valdades õiglasi ja kindlaid teateid suudetud muretseda, vilja rekvireritakse umbkaudsetes summades, ilma et kohaliku valla rahva tarvidusi enne ära määrataks ja siis ainult ülejääki rekvireritaks, nagu seda säädus juhatab. Viimane asjaolu äritab kohalisi inimesi niipalju, et terve maa linna vastu on, kellele maakonna Toitluse-Amet peasjalikult rekvirerinud ongi, täiesti kõrvale jättes maal valmistajate ja nende juurde arvatud tarvitajate vahel toitluse korralduse arendamist. Sel-

lest olenebki tagajärg, et vallakomitee linna oma vastu astub, maamiilits linna miilitsa vastu, maa tööline linna töölise vastu jne., nagu Tori, Uulu ja veel teised luod seda näidanud on. Teiseks on maakonna Toitluse-Amet niisuguses võimetuses seisukorras sunnitud olnud sõjaväelist abi tarvitama, kas üksikute ülemate, s. ja t. nõukogude või täidesaatv. komitee liikmete poolt. Kõik need ettetoodud põhjused on rahvalt usalduse ja lugupidamise Toitluse Komiteede vastu lõpuni äraariisunud, mida kahjetsedes peab tunnistama, et isegi rahvas neile uue nime on ristitud „Toitluse Kometid“.

Ainukene parandus võiks toitluse asjas ainult siis tulla, kui see asi Maa-Oma-valitsuse kätte üle läheb, kellel rahva usaldus on. Omavalitsusel on kindel side maa ja linna vahel. Maal oleks valla nõukogudel kindel korraldus olnud, kelle kui valla valitsuste sõna rahvas ikka on harjunud kuulma. Pealegi ei puudu ühtegi kihelkonda, kellest esitajat Maakonna Nõukogus ei oleks, kes kohalistes valdades toitluse asja korraldada, kontrolerida ja parandada võiksid.

Ettetoodud põhjustel oleks küll soovida, et Maapäev kõik võimalikud abinõud tarvitusele võtab, et toitluse korraldus meie maal nüüdsete Toitluste Komiteede käest viibimata Maaomavalitsuse kätte üle läheks.

Pärnus, 23. sept. 1917.

Перновскій Уѣздный Комиссаръ
H. Soots (*alkiri*).

Начальникъ Перновской
Уѣздной Милиціи
13 сент. 1917 г.
№ 3791.
№ 534
14/IX — 1917 г.

Копія.
Экстренно.
Г. Перновскому
Уѣздному
Комиссару.

Прилагаю при семь копію переписки о насильственномъ препятствованіи выдачѣ ржи изъ имѣнія Торгеля населенію фабрики Цинтенгофъ и о вмѣшательствѣ въ это дѣло воинскихъ частей, прошу Васъ о принятіи экстренныхъ мѣръ черезъ подлежащихъ властей къ оказанію содѣйствія для полученія изъ указанного имѣнія зерна, присовокупляя, что милиціею возможные мѣры были приняты, но они безсильны противъ вмѣшательства военныхъ. И д. Начальника Милиціи. Г. Соо (подпись). За Секретаря (подпись).

Копія съ копіи.

Телеграмма. Срочная. Управленію Перновской Уѣздной Милиціи въ Перновѣ. Старшій милиціонеръ Торгельской волости М. Оллино насильно задержалъ

нашъ обозъ ржи съ 500 пудами (ржи) и распорядился вернуть означенную рожь обратно въ Торгель, изъ каковой ржи сейчасъ отправилъ на мельницу 120 пудовъ. Рожь отпущена намъ по распоряженію Перновской Уѣздной Продовольственной Управы на основаніи предписанія Губернской Продовольственной Управы. Ждемъ настойчиво распоряженія объ освобожденіи ржи. Продовольственный Комитетъ мѣст. Цинтенгофъ. Въ Цинтенгофѣ, 8 сентября 1917 г.

Начальникъ
Перновской Уѣздной
Милиціи
8 сент. 1917 г.
№ 3791.

Спѣшное.

Старшему милиціонеру
Торгельской волости.

Продовольственный Комитетъ мѣстечка Цинтенгофъ жаловался по телеграфу, что Вы насильно задержали ихъ обозъ ржи съ 500 пудами и распорядились возвращеніемъ названной ржи обратно въ Торгель, не смотря на то, что рожь имъ отпущена распоряженіемъ Перновской Уѣзд. Продовольственной Управы на основаніи предписанія Губернской Продовольственной Управы. Поручаю Вамъ, въ томъ случаѣ, когда на перевозъ ржи дѣйствительно имѣлось разрѣшеніе и Вы дѣйствовали не по личному усмотрѣнію, рожь немедленно освободить и дать мнѣ объясненіе о своихъ дѣйствіяхъ. И д. Начальника милиціи Соо (подпись). Дѣлопроизводитель (подпись).

Начальнику Перновской Уѣздной
Милиціи.

Мое распоряженіе по дѣлу о задержаніи ржи имѣнія Торгель основывается на требованіи Торгельскаго Продовольственнаго Комитета отъ 8 сентября с. г. за № 43 — также и по моему усмотрѣнію, нельзя разрѣшить вывозить рожь изъ Торгеля, такъ какъ вслѣдствіе неурожая здѣсь ощущается большая нужда, къ тому же требуютъ помѣщенные тутъ войсковыя части ежедневно отъ волостного продовольственнаго Комитета муки, чего послѣднему неоткуда взять, если хлѣбъ имѣнія будетъ вывезенъ. Торгельскій Продовольственный Комитетъ и мѣстныя организаціи протестовали противъ намѣренія Уѣзд. Продовольст. Управы вывозить зерно имѣнія Торгель изъ предѣловъ волости и тѣмъ принести въ жертву голода мѣстное населеніе, но въ Уѣздной Продовольственной Управѣ объяснили депутату

Торгельскихъ рабочихъ, что рабочіе могутъ собраться въ партіи, поломать двери амбаровъ въ усадьбахъ и искать хлѣба. Во всякомъ случаѣ торгелъцы не желаютъ послѣдовать рецепту, рекомендованному Уѣздной Продовольственной Управой и надѣются, что Уѣздная Продовольственная Управа сумѣетъ найти для продовольствія народа культурныя пути. Торгель, 9 сент. 1917 г. Ст. милиціонеръ Торгельской волости М. Оллино (подпись). При семъ прилагаю письмо Торгельскаго Продовольственнаго Комитета, которое прошу мнѣ возратить. Тотъ же.

Начальнику милиціи Торгельской волости.

Торгельская волостная Продовольственная Управа, принимая во вниманіе, что изъ имѣнія Торгель намѣреваются вывозить зерно безъ вѣдома Торгельской Продовольственной Управы, проситъ Начальника Торгельской волостной милиціи наложить на все зерно имѣнія Торгель арестъ до тѣхъ поръ, пока дѣло будетъ не выяснено, потому что населенію волости Торгель и находящемуся тутъ войскъ угрожаетъ голодъ. Торгель, 8 сент. 1917 г. Предсѣдатель Торгельской Продовольственной Управы Юрвентсонъ (подпись). Членъ Управы (подпись).

(М. П.) Милиціонеру Торгельской народной милиціи Г-ну И. Тоому. Прошу Васъ немедленно принять мѣры, чтобы рожь им. Торгель, которую сегодня хотятъ вывести, было бы возвращена въ имѣніе Торгель, какъ это дѣло будетъ высшими властями окончательно рѣшено. Торгель, 8 сент. 1917 г. Ст. милиціонеръ Торгельской волости (подпись) (м. п.).

Перновской Уѣздной Продовольственной Управѣ.

Прошу мнѣ сообщить съ возвращеніемъ сего отношенія имѣлъ ли разрѣшеніе 1) Цинтенгофскій Продовольственный Комитетъ къ вывозу ржи изъ Торгеля; 2) Торгельскій Продовольственный Комитетъ право задержать рожь. № 3791. Перновъ, 10 сент. 1917 г. И. д. Начальника Г. Соо (подпись). Дѣлопроизводитель (подпись).

Начальнику Перновской Уѣздной Милиціи.

Весь хлѣбъ въ имѣніи Торгель реквизированъ Уѣздной Продовольственной Управой на основаніи общаго разрѣше-

нія Губернской Продовольственной Управы. Изъ этого хлѣба отпущено 1000 пудовъ ржи Цинтенгофской Продовольственной Управѣ, которая имѣетъ разрѣшеніе на вывозъ ржи. Торгельскій волостной Продовольственный Комитетъ не имѣетъ никакого права распорядиться задержаніемъ ржи; волостному Комитету сообщено, что хлѣбъ реквизированъ Уѣздной Продовольственной Управой и согласія вол. Комитета на то не требуется. № 1701. Предсѣдатель Уѣзд. Прод. Управы (М. П.) Г. Куснеръ (подпись).

Товарищество
Цинтенгофской Суковной
Мануфактуры
бывш. Верманъ сынъ
Цинтенгофъ бл. Пернова
10 сент. 1917 г.

Уважаемый Г-нъ Соо.

Предписаніе Перновской Продовольственной Управы равно какъ и Ваше собственное Торгельской милиціи выдать зерно для нашей фабрики и не задержать, не оказали на господъ Юрвентсона и Оллино никакого воздѣйствія. Они говорятъ, что эти предписанія имъ необязательны и Оллино въ этомъ дѣлѣ играетъ первую скрипку. Мое объясненіе, что такое дѣйствіе противозаконное, приняли съ холоднымъ равнодушіемъ и сегодня вечеромъ изъ Торгельской ржи уже распредѣлили между народомъ 120 пудовъ и завтра утромъ подлежатъ дѣлежу 360 пудовъ. Мы живемъ... Прошу Васъ завтра утромъ помогать, чтобы хлѣбъ им. Торгель не былъ распредѣленъ между населеніемъ, а выданъ намъ согласно наставленію Перновской Продовольственной Управы. Кромѣ того надлежитъ Оллино и Ко, которая задержала на дорогѣ нашъ обозъ съ рожью, угрожая револьверами и этотъ обозъ возвратилъ въ Торгель, привлечь къ отвѣтственности и наказать его за неисполненіе Вашего приказанія. Съ почтеніем и привѣтствую И. Радикъ (подпись).

Съ эстонскаго на русскій перевелъ. Дѣлопроизводитель Уѣздной Милиціи (подпись).

Копія съ копій.

Г. Старшему Милиціонеру Торгельской волости.

Имѣя въ виду, что изъ реквизированной Перновскимъ Уѣзднымъ Продовольственнымъ Комитетомъ въ имѣніи Торгель ржи тѣмъ же Комитетомъ отпущено для нуждающагося населенія фабрики Цинтенгофа 1000 пуд. и что какъ

распоряженіе Торгельскаго вол. Продовольственнаго Комитета такъ и Ваши дѣйствія о насильственномъ возвращеніи съ дороги выданнаго зерна являются противозаконными, — предлагаю Вамъ оказать немедленно содѣйствіе къ полученію Цинтенгофскимъ Продовольственнымъ Комитетомъ изъ им. Торгель необходимаго количества зерна и освобожденію задержанной, предворяя, что въ случаѣ отказа Вами исполнить это требованіе, Вы, помимо устраненія отъ должности, будете привлечены къ судебной отвѣтственности. Съ подлиннымъ вѣрно: И. д. Начальника Уѣздной Милиціи Г. Соо (подпись).

ПРОТОКОЛЬ.

1917 года, сентября 13 дня, отпущенный въ Управление Перновской Уѣздной Милиціи командированный въ им. Торгель вмѣстѣ съ милиціонерами Койксономъ и Авиксономъ и 2-мя членами Перновскаго Комитета сол. и раб. депутатовъ, для оказанія содѣйствія при полученіи зерна надзиратель Перновской Городской милиціи Андрей Андреевичъ Койксъ показалъ, что, пріѣхавъ въ Торгель, онъ, вмѣстѣ съ другими, зашелъ къ старшему милиціонеру Торгельской волости Оллино вручить ему предписаніе мое, И. д. Начальника милиціи, относительно вѣдачи ржи и просилъ его оказать содѣйствіе, Оллино на это ничего не отвѣтилъ и ушелъ въ сосѣднюю комнату и заставилъ ихъ долго ждать. На вторичное требованіе объ оказаніи содѣйствія Оллино, наконецъ, согласился поѣхать съ ними къ предсѣдателю Торгельскаго вол. прод. Комитета Юрветсону. По дорогѣ онъ, Койксъ, узналъ отъ извозчика, что въ то время, когда они ждали у Оллино, послѣдній отправилъ свою жену на лошади собирать по волости людей и выяснилось, что Оллино въ тотъ день уже съ утра собиралъ людей къ волостному дому для препятствованія при полученіи ржи изъ имѣнія. Пріѣхавъ къ Торгельскому волостному дому они замѣтили, что тамъ уже собрался народу человекъ около 100. По дорогѣ къ волостному дому Оллино спрашивалъ у каждаго встрѣчнаго, придетъ ли онъ къ волостному дому. Видно было, что люди дѣйствительно подъ вліяніемъ агитаціи Оллино спѣшили къ волостному дому. Тамъ народъ требовалъ, чтобы не вывозили зерно, такъ какъ въ Торгелѣ тоже нужда. Послѣ разъясненія дѣла бывшій тамъ же пред-

сѣдатель вол. продовольственнаго Комитета Юрветсонъ и собравшіеся люди согласились на томъ, чтобы удовлетворить сначала мѣстныхъ нуждающихся людей, и послѣ увезти потребное количество ржи на фабрику Цинтенгофъ. Но къ этому времени явился туда одинъ казачій офицеръ и два солдата, которымъ навстрѣчу пошелъ Оллино. Прибывшіе военные заявили, что они члены ротнаго Комитета и потребовали отъ него, Койкса, выдачи и предьявленія документовъ, при чемъ одинъ изъ нихъ, солдатъ, оскорбилъ его похабными словами.

По просмотрѣ документовъ военные заявили, что они не разрѣшаютъ увезти не одного пуда зерна, такъ какъ оно имъ самимъ нужно. Такъ онъ, Койксъ, и долженъ былъ возвратиться ни съ чѣмъ. Надзиратель милиціи города Пернова (подпись). И. д. Начальника милиціи (подпись). Вѣрно И. д. Нач. милиціи Г. Соо (подпись).

За вѣрность копій

Перновскій Уѣздный Комиссаръ
Г. М. Соотсъ (подпись).

Ä r a k i r i .

Pärnu Kreisi Kommissarile.

Ärakiri: Pärnu maakonna nõukogule.

Pöoran Teie poole palvega rutulisi abinõusid otsida Pärnu maakonna tootlusameti tegevuse vastu, mis maapidamise ligemas tulevikus võimataks võib teha.

Maakonna tootlusametid süüdistan selles, et tema „Kitsa ringkonna“ kasuks kergemeelselt või surve all „Uulu“ mõisast 13-mal Septembril s/a, pärast seda, kui temale rekvireerimiseks vilja aida uksi lahti ei tehtud, sõjaväevõimused ässitas rekvireerimist toimetama. Võeti ära vilja tagavara, mis mõisa tööliste jaoks oli jäetud, normi järele, kuidas tootlusameti ringkirias mõisatele 7. Sept. s/a. lubatud, mida Pärnu maakonna nõukoogu omas üleskutsetes soovitas ja ilma milleta, see on: põllutööliste hädalise ülespidamise jaoks viljaandmiseta, võimata on põllule töölisti leida; selle peale vaatamata, et neile siin ligi seisva lehe arvud vilja tagavarade kui ka mõisa tööliste kohta sai ette näidatud.

Süüdistan maakonna tootlusametid, et vilja eest, mis juba 26-mal Augustil s/a. tema volinikule mõisast antud, raha mitmekordse nõudmise peale ei ole maksnud, ei lubagi maksta ja vilja saanud volinikku keelab isegi kättesaamises allkirja andmast; kas see lihtne omavoli või mõni muu vigur, palun militsale kohuseks teha järele uurida, et ka kergem oleks kohtuga vilja eest tasu nõuda.

Kohalik maakonna tootlusamet ei otsi oma kahtlasele teguviisile tuge ehk õigust

kohalikkude valitud, riigi poolt seaduse järele valvajateks — täitjateks määratud asutustelt, vaid kõige rohkem aga võersilt tulnud läbi minevate sõjaväe osadelt, kes olukorda vähem kui poolikult tunnevad, nende peale püüab toitusamet oma autoriteetlise nimega mõjuda ja võimu maksma panna.

Pärnu kreisi toitusameti esimees pööras kohaliku garnisooni ülema poole palvega, mind kreisist välja saata, mis ei õnnestunud; pööras mitmel korral 4-ma Dooni kasakaväe divisiooni moonamuretsemise ülema poole, nii et lõpuks 13-mal selk.p. Uulu mõisa divisiooni rekvireerimise komisjoni määrati, kes kõik vilja otsustas toitusameti nõudmise peale ära rekvireerida kohe rehepeksmise masina juurest ja keelas vilja andmise tööliste normi järele ka ära, otsuse täidesaatmine jäeti mõisas seisvate kasakate hooleks.

Praegu on mõisas veel kolme saja puuda ümber rukkid, kuid et tööliste anda normi järele, kolm kord nii palju tarvis läheb.

Süüdistuse, ilma toitusameti lubata vilja müümises Uulu mõisast, tunnistan õigeaks, summa alla kolmesaja puuda võrastelle isikutele, asutustele nendel päevadel kui paljud Riia langemise järele põgenesivad, koha peal seisvad kasaka väeosad viljatagavara suuruse üle järele pärisivad, et neid taganemise korral ära hävitada, õigust öelda, et sellel korral oleksin hea meelega veel rohkem müünu kuid polnud ostjaid.

Et Pärnu-Tallinna raudtee Toitluskomitee ärevatel päevadel müüdnud vili taheti kaugemale saata ei puutu mõisa valitsusesse.

Müümist ärevate aegade pärast võib ka veel sellega tõendada, et enamjagu lubata antud viljast alt toitusameti hindade on müüdnud, mitte aga üle, ka palusin valla toituskomiteed võimalikult rohkesti lubasid välja anda vilja ostmiseks mõisast.

Paluksin rutuliselt edaspidiste kohalikkude huvide pärast 4 Dooni kasakaväe divisiooni ülema ees sammusid astuda, et mõisa tööliste ja loomadele lubataks vilja anda normi järele.

Palun toitusametile tulevast viljast mõisa tööliste, viimsel korral rekvireeritud 435 puuda, lasta tagasi anda.

Kohustada toitusametid 261 puuda rukiste eest, mis 26-mal Septembril nende volinikule antud, viibimata raha välja maksta, mida hädasti majapidamise kulude katmiseks tarvis on.

Rutulisi abinõusid otsida, et toitusameti kahjulikud, maapidamist lõpetama sundivad teguviisid ei korduks edaspidi.

Uulu mõisa valitseja (allkiri).

Ärakiri õige.

Перновскій Уѣздный Комиссаръ
Г. М. Соотсъ (allkiri).

Aruanne „Uulu“ mõisa 1917. aasta vilja lõikuse kohta 6. septembril 1917. aastal.

R u k i s.

Külvipinna suurus Riia vakam., lõikus puudades	4120 puuda.
1916. aasta lõikuse ülejääk	252 „
Summa	4372 puuda.

Väljaantud toitusameti tähte järele	1387 puuda.
---	-------------

Mõisa teenijatele antud (mitte üle normi)	228 „
---	-------

Surju-Uulu mõisa omaniku käsul Uulu mõisa viljast Surju mõisa viidud puudujäägi katmiseks teenijatele, lubada sellel põhjusel, et mõisad ühe omaniku kui ka ühise valla toitusameti piirkonnas	1100 „
--	--------

Müüdnud ilma komiteede lubata ärevatel päevadel	245 „
---	-------

Kasakatele, mis Uulu mõisas seisavad	35 „
--	------

Külvatud 130 Riia vakamaa peale	520 „
---	-------

Mõisa aidas tööliste ja nende perekonna liikmete jaoks, keda mõisas 162 inimest, umbes	857 „
Summa	4372 puuda.

O d r a d.

Külvi pind 54 vakamaad Riia, millest pekstud	275 puuda.
--	------------

Otre peksmata umbes	325 „
-------------------------------	-------

Summa	600 puuda.
-------	------------

K a e r a d.

Külvi pinna suurus 190 vakamaad, pekstud	430 puuda.
--	------------

Kaeru peksmata umbes	1870 „
--------------------------------	--------

Summa	2300 puuda.
-------	-------------

Ülevaltoodud arvudest võib näha, et rukkid normi järele 30 naela inimese peale ja tangu 7 naela (otre läheb 12 naela) kuus, uue lõikuseni ei jätku. Kaeradest tuleb ka puudus, kui 200 vakamaa külvik 21 hobuse toitmiseks jätta, mis mõisas on, sest 250 puuda on sõjaväe poolt juba rekvireeritud.

LISA nr. 2.

Taevere valla soldatite, tööliste ja talupoegade

н б у к о г у

21-sel septembril 1917. a.

№ 1.

Чер. Велико Иоганнись
Феллинскаго уѣзда Эстл. губ.

Eestimaa nõukogule

Tallinnas.

Suure-Jaani kihelkonna miilitsa ülem Johan Köpp, kes Taevere vallas elab ja kelle ametisse nimetamist Taevere valla elanikkude soovi vasta toimetati, ei teeni

Taevere valla rahva usaldust ära ja et tema ka ühtlasi Taevere valla toitluse komitee esimehe kohuseid täidab, kus ta mitte õigesti asja ei aja, nagu sellel ajal, kui komitee streigi välja kuulutas, võttis ta ise Taevere ja Lahmuse mõisatest endale vilja, kirjutas oma voliliselt limonadi vabrikandi Karl Hakkaja vilja tsekile 10 puuda rukkid juurde ja laskis seaduse vastasel teel oma juures olekul mõisadest vilja välja vedada, sellega nälg vaesema rahva seas suurendades, kuna vilja ainult mõned jõukamad inimesed saivad, sellepärast nõukogu palub selles asjus uurimist ette võtta, süüdlasi vastutusele võtta ja meile kihelkonna miilitsa ülemaks niisugune isik lubada lasta valida, keda Taevere valla ja Suure-Jaani alevi elanikud usaldavad.

Nõukogu Esimees P. Raistik (allkiri).

Kirjatoimetaja M. Kikkas (allkiri).

Liikmed (allkirjad): J. Säask, H. Muna, J. Nõmmik, H. Köst, J. Ramjalg, T. Bachman, J. Leis, J. Jaanson.

LISA nr. 3.

Эстляндская губернская
продовольственная
управа.

28. septembril 1917 г.

Nr. 11596.

г. Ревель

Eesti maanõukogule.

Eestimaa Toitlusvalitsus teatab Maanõukogule, et Toitlusvalitsuse esimehe hr. Peeti suusõnalisel läbirääkimisel Toitlusministri abi Anisimoviga toitlusasja Maavalitsuse kätte üleandmise asjas selgus, et Toitlusministeriumil midagi selle vastu ei ole, kui üleandmisega kohe algust tehakse. Toitlusasja volinikuks kubermangus jääks ministeriumi kavatsuse järele Maavalitsuse esimees, toitlusasja osakonna juhataja saaks tema abiliseks. Toitlusosakonnal oleks oma kassa ja arvepidamine.

Toitlusvalitsuse esimees: A. Peet
(allkiri).

Sekretär: Ed. Laaman (allkiri).